

• DE ZWERFSTEEN

PERIODIEK ORGAAN VAN DE HISTORISCHE VERENIGING STEENDEREN

De Historische Vereniging Steenderen beschikt over een onderzoeksrapport van het Landbouw Economisch Instituut in Wageningen uit 1949. In dat jaar is, in opdracht van het gemeentebestuur, een economisch-sociografisch onderzoek verricht. Herman Nieuwenhuis nam het onderzoeksrapport door en bericht ons er over op pagina 3 e.v. Het artikel schetst de gang van zaken in de landbouw. Foto's zocht Herman erbij, waaronder o.m. de foto boven: Toen de koeien nog niet naar de melkstal kwamen rond melkenstijd, kwam de hele machinerie toch zeker gewoon naar de koeien in de wei! (Foto: archief Herman Nieuwenhuis).

- Het is weer een gevarieerd nummer geworden, deze Zwerfsteen. Hierboven hebt u kunnen lezen wat het eerste artikel inhoudt. Daarna (op de pagina's 8 en 9) kijken we even terug naar de foto van het Schoolbestuur en het personeel van de "School met den Bijbel" in Toldijk (Zwerfsteen 2008/1). We kregen daar een zeer historische reactie op via Anton Metz.
- De pagina's 10, 11 en 12 zijn gereserveerd voor een kijkje in de keuken van de Vereniging Lakenvelder Runderen. Ook in de onmiddellijke omgeving van Toldijk vind je diverse voorbeelden van dit zo kenmerkend getekende ras.
- Tot slot beleven we de tweede aflevering van "Priesmien". De auteur beloofde ons in deze tweede aflevering nader te zullen verklaren waar de titel vandaan komt. U leest het op pagina 13 e.v

HVS

2008/3

ISSN: 1386 - 5943

Oplage: 400

Augustus 2008

Van het bestuur

Wij zijn de zomer al weer voor de helft gepasseerd en je kunt al weer duidelijk weten dat de dagen korter worden. Het zal er om spannen of de kermis in Steenderen al weer voorbij is als u dit stukje leest. Op het moment van schrijven is het donderdag 7 augustus 2008. Ik kan u meedelen dat we met ingang van 1 oktober a.s. een onderkomen voor onze vereniging hebben gevonden aan de Hofstraat te Baak in één van de schuren van Fred van de Mije. We zijn ons ervan bewust dat het er nu op aan komt alle aandacht te geven aan de onderbouwing van het financiële plaatje, zodat niet onmiddellijk ons opgebouwde vermogen volledig wordt opgeslokt door de hoge huisvestingskosten. Voor de inrichting van het gebouw, aansluiting op internet en telefoon, aanschaf van meubilair hebben wij een verzoek gedeponereerd bij de Rabobank Achterhoek Noord, om in aanmerking te komen voor een uitkering uit het Coöperatiefonds. Om dekking te vinden voor de kosten van de huur gaan onze gedachten momenteel uit naar een permanente aanwezigheid in Bronkhorst om zodoende te profiteren van het grote aantal bezoekers van het stadje. Er is ons door de heer Ton van Lith ruimte aangeboden in zijn woning voor het houden van exposities van bij voorbeeld schilderijen. Voordat we hiervoor verdere plannen ontwikkelen, dienen we in overleg met de gemeente Bronckhorst te zorgen voor de nodige vergunningen. Ik hoop u in een volgende Zwerfsteen hierover meer te kunnen vertellen.

Wim Achterkamp, voorzitter

Van de redactie

Naast de uitvoerige reactie op de voorpaginafoto van bestuur en personeel van de School met den Bijbel op de voorpagina van De Zwerfsteen van begin dit jaar (nr. 2008/1), ontvingen we tevens een aanvullende reactie op het artikel over De Engel en de Molen van Franken (nr. 2008/2). De reactie was geadresseerd aan de auteur, ons redactielid Herman Nieuwenhuis.

"De Zwerfsteen wordt toch gelezen. Ik heb een reactie gekregen van Wim Knaake over het artikel "het toeval is de wereld nog niet uit". M.n. het laatste stukje over de dokters en de controverse tussen de godsdiensten. (dit roept blijkbaar toch nog wel wat op).

N.a.v een gesprek tussen Wim en zijn moeder Greet Knaake Boerman blijkt dat de weergave in het artikel niet helemaal juist is.

Dokter Buurke verkocht de dokterspraktijk aan dokter Bouwman. Deze dokter is er maar heel kort geweest en was blij dat hij weer kon verkopen. Toen kwam dokter van Wissen.

Hierop volgde een actie van Protestantse kant. Een aantal mensen heeft de koppen bij elkaar gestoken en is in de gemeente met lijsten rond gegaan om geld in te zamelen, zodat de protestantse dokter Hage uit Den Haag, een startkapitaal zou hebben om te kunnen beginnen. Dit geld (tien gulden voor de 'gewone man') zou men dan later, als de praktijk goed draaide terugkrijgen. Dokter Hage is gestart in het huis dat tegenover het Boogmanshuis staat en kwam

pas later op de voormalige pastorie terecht." Knaake had over de foto op blz 9 ook nog een opmerking: volgens hem is het derde huis links het huis van Herberts en niet het tweede. Rest mij nog te melden dat Wim Knaake verder heel lovend was over het artikel en de Zwerfsteen in zijn algemeenheid.

Herman Nieuwenhuis

IN MEMORIAM HENK ESKES

Bij het ter perse gaan van deze Zwerfsteen bereikte ons het droevige bericht dat ons lid Henk Eskes, tevens sinds vele jaren lid van de archiefcommissie, na een moedig gedragen ziekte is overleden. Henk was een verzamelaar van oude ansichtkaarten en heeft voor de leden van onze vereniging hierover op ledenavonden het één en ander laten zien en verteld.

Namens de Historische Vereniging wil ik Henk bedanken voor zijn inzet voor onze vereniging en zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen veel sterkte toewensen.

Namens de HVS,
Wim Achterkamp, voorzitter

Colofon

De Zwerfsteen is de kwartaaluitgave van de Historische Vereniging van (de voormalige gemeente) Steenderen, opgericht 1 juni 1992.

REDACTIE:

Eindredacteur: Wim de Lange
Weth. Massinkstraat 3
7227 DB Toldijk
Tel. 0575 452870
Email: wdelange2@planet.nl

Redactiesecretariaat:
Mieke van der Valk
Dr. A. Ariënsstraat 44
7221 CB Steenderen
Tel. 0575 450998

Redactieleden:
Wim de Lange
Herman Nieuwenhuis (tel. 441360)
Mieke v/d Valk

Correctie:
Anneke Parent

Redactiemedewerkers:
Anton Metz en Wil Gijsman

BESTUUR:

Voorzitter: Wim Achterkamp
Bronkhorsterweg 32
7221 AC Steenderen
Tel. 0575 451747
Fax 0575 450966

Secretaris: Gerard Wesselink
Schoolstraat 2
7251 XR Vorden
Tel. 0575 441489

Penningmeester:
Bertus Rietberg
Hoogstraat 23
7227 ND Toldijk
Tel. 04575 452004

LEDEN:

Willy Pasma
Dr. A. Ariënsstraat 39
7221 CB Steenderen
Tel. 0575 452457

Monique Willems
De Berken 9
7221 GN Steenderen
Tel. 0575 251221

Fred van der Mije
Hofstraat 4
7223 LR Baak
Tel. 0575 441806

Rob Gosselink
Prinsenmaatweg 2
7224 NE Rha
Tel. 0575 451374

CONTRIBUTIE

De contributie bedraagt 15 euro per jaar per adres.

Bankrelatie:
Regiobank Steenderen
Bankrekening: 685289710,
ten name van
Hist. Ver. Steenderen.

Losse nummers van de Zwerfsteen zijn te verkrijgen bij het secretariaat. Kosten: 2,50 euro per stuk; 3,50 euro in geval van omvangrijker uitgaven.

door
Herman
Nieuwenhuis

Er is een tijd geweest in de ruim vijftig jaren die hier beschreven worden, dat het begrip 'paardenkracht' nadrukkelijk tot het dagelijks leven behoorde.

Foto: archief Herman Nieuwenhuis

Een (ruime) halve eeuw gemeente Steenderen: 1950 – 2005

In het archief van onze historische vereniging bevindt zich een onderzoeksrapport van het Landbouw Economisch Instituut in Wageningen (L.E.I.) uit 1949. In dat jaar is, in opdracht van het gemeentebestuur, een economisch-sociografisch onderzoek verricht.

Het toenmalige gemeentebestuur wilde met de resultaten van het onderzoek in staat worden gesteld een beleid te voeren, gericht op "een zo hoog mogelijke welvaart voor haar inwoners." In dit rapport werd ook gekeken naar de gevolgen van "de dichting van de Baakse Overlaat." Immers, de onregelmatige overstromingen van een groot gedeelte van de gemeente door het IJsselwater behoorden door de bedijking tussen Doesburg en Zutphen tot het verleden. De bestaande situatie is uitvoerig onderzocht en vervolgens zijn er verwachtingen uitgesproken en doelstellingen op papier gezet. Nu, ruim 50 jaar later, heeft de gemeente Steenderen opgehouden te bestaan. Het leek ons interessant om de laatst bekende gegevens van de gemeente Steenderen te vergelijken met die van 50 jaar geleden. Hoe ziet de gemeente Steenderen er uit anno

2005? Wat is er in 50 jaar veranderd en zijn de verwachtingen en doelstellingen, opgeschreven in het rapport, uitgekomen?

Om één en ander te kunnen vergelijken hebben wij naast dit rapport het rapport "Gemeente op maat" van de gemeente Steenderen van 2004, uitgebracht door het Centraal Bureau voor de Statistiek, gelegd.

Hoe werd de situatie in de gemeente Steenderen rond 1950 beoordeeld?

Met een oppervlakte van \pm 4200 ha en een beroepsbevolking, die voor 65% in de landbouw werkzaam is en bijna geen industrie, wordt Steenderen beoordeeld als een zuiver agrarische gemeente. Dit betekent volgens de rapporteurs: **"De welvaart van Steenderen is nauw verbonden met het wel en wee van de landbouw."** De bodem in de gemeente is van prima kwaliteit voor de landbouw, zij het, dat de onregelmatige overstromingen een goed gebruik bemoeilijken (4/5 deel van de gemeente stond soms onder water). Steenderen geldt van oudsher als een belangrijk fokgebied voor de roodbonte M.R.Y.* koeien voor de vleesproductie. Verkoop van vaarzen en stiertjes voor de fokkerij en van vetgeweide koeien voor de slacht leverde een goed inkomen op.

*M.R.Y.=Maas, Rijn en Ysselvee

De Belgische Trekpaardfokkerij is eveneens, zij het in mindere mate, van economisch belang. De bedrijfsomvang is voor die tijd heel behoorlijk (30% van de bedrijven is groter dan 15 ha). De financiële basis in de landbouw wordt als "goed" beoordeeld. In 1948 ligt er bijna 4 miljoen gulden als spaargeld bij de bank, waarvan 4/5 deel van de boeren.

Zaken die vragen om verbetering

Tot zover de positieve punten uit het rapport. De onderzoekers rapporteren echter ook een aantal zaken, die (zacht gezegd) aandacht vragen ter verbetering:

In de eerste plaats constateert men, dat, ondanks de uitstekende bodem, de bedrijfsvoering zeer extensief is, hetgeen blijkt uit de volgende punten:

1. Verzorging en bemesting grasland is onvoldoende.
2. Te veel graan i.p.v. voedergewassen.
3. Per ha grond te weinig koeien met te weinig melk.
4. Slechte bedrijfsinrichting, gierkelders en silo's ontbreken en er zijn weinig machines.
5. Er zijn te veel paarden (totaal 403). Per jaar maakt een werkpaard in Steenderen maar 400 werkuren, waar 1000 uren heel goed mogelijk is.
6. Daarnaast zijn er ook te veel arbeidskrachten, vooral op de kleinere bedrijven.

Dat wil zeggen, dat er te veel boerenzoons op het ouderlijk bedrijf blijven en er dus te weinig of te laat gebruik gemaakt wordt van scholings-

*Naast paardenkracht was het inzetten van de menskracht destijds ook zeer gebruikelijk.
Foto: Archief Herman Nieuwenhuis*

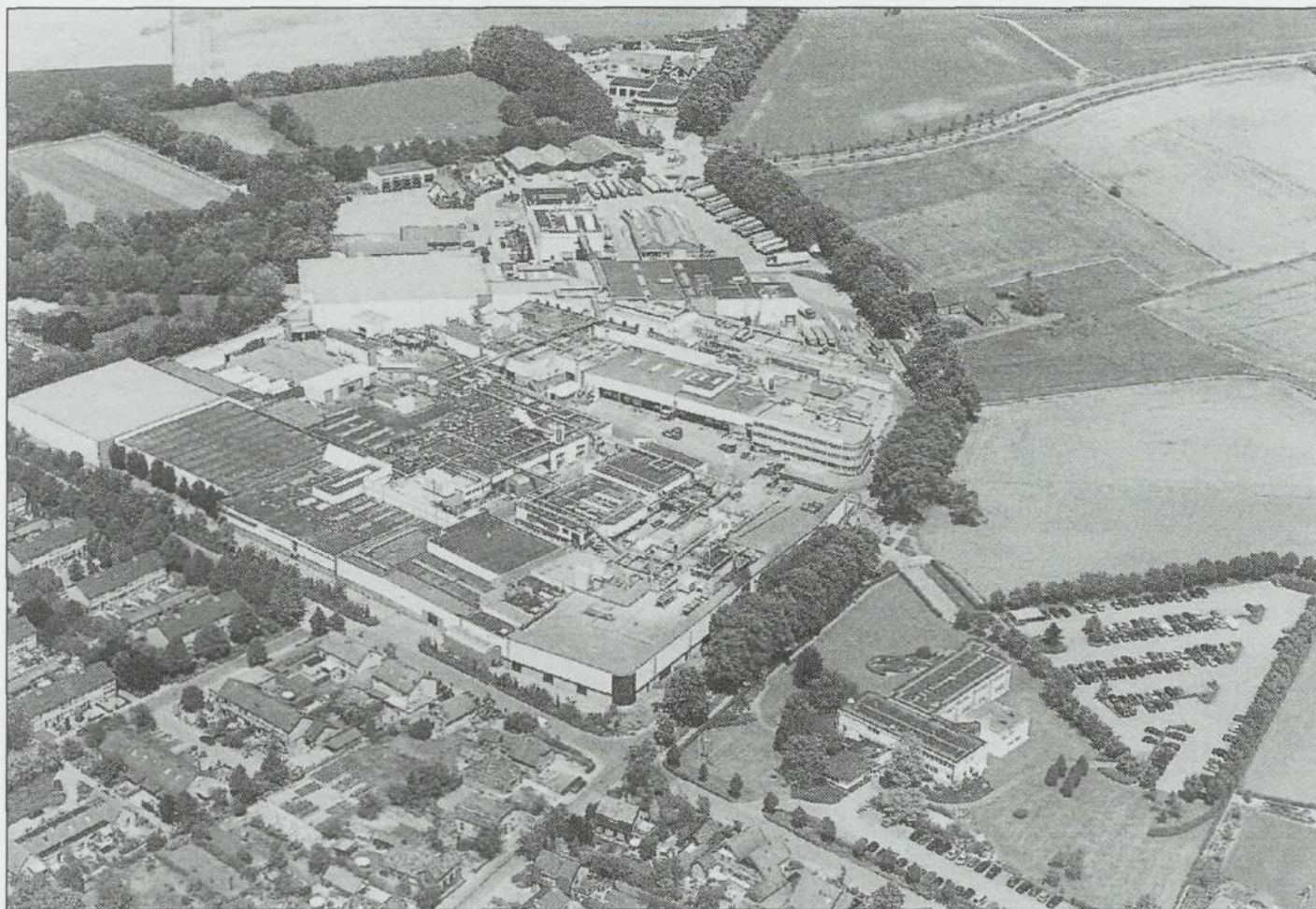
mogelijkheden naar andere beroepen. Het ontbreken van scholing en industrie ter plaatse versterkt dit.

Er zijn nauwelijks industriële activiteiten; slechts 1 steenfabriek (23 werknemers) en 1 boterfabriek (13 werknemers)

Behalve de boeren krijgt ook de middenstand een matige beoordeling. De ongeveer 25 winkelbedrijven kunnen de bevolking van de

*Coöperatieve Stoomzuivelfabriek Steenderen. Opname gemaakt rond 1900.
Foto is afkomstig uit: www.zuivelhistorienederland.nl*

Een fraaie overzichtsfoto van de huidige Avikonederzetting.

“alledaagse” behoeften voorzien, maar verder is men aangewezen op Zutphen en Doetinchem. Tenslotte werd in het rapport geconstateerd dat de bevolkingstoename zeer gering is. In 65 jaar (1880-1945) groeide de bevolking slechts met 335 personen (= 5 per jaar).

Een paar citaten

Om een indruk te geven hoe de onderzoekers de mentaliteit van de bevolking beoordeelden volgen hier een aantal citaten uit het rapport:

“Over het algemeen is de boerenbevolking in de gemeente Steenderen conservatief. Zij hebben van geslacht op geslacht bepaalde opvattingen, normen en tradities over de landbouwtechniek meegeregen. Daardoor hebben zij meestal krachtige vooroordelen tegen zgn. nieuwigheden van de landbouwvoorlichtingsdienst, die elders reeds lang geen nieuwigheden meer zijn.”

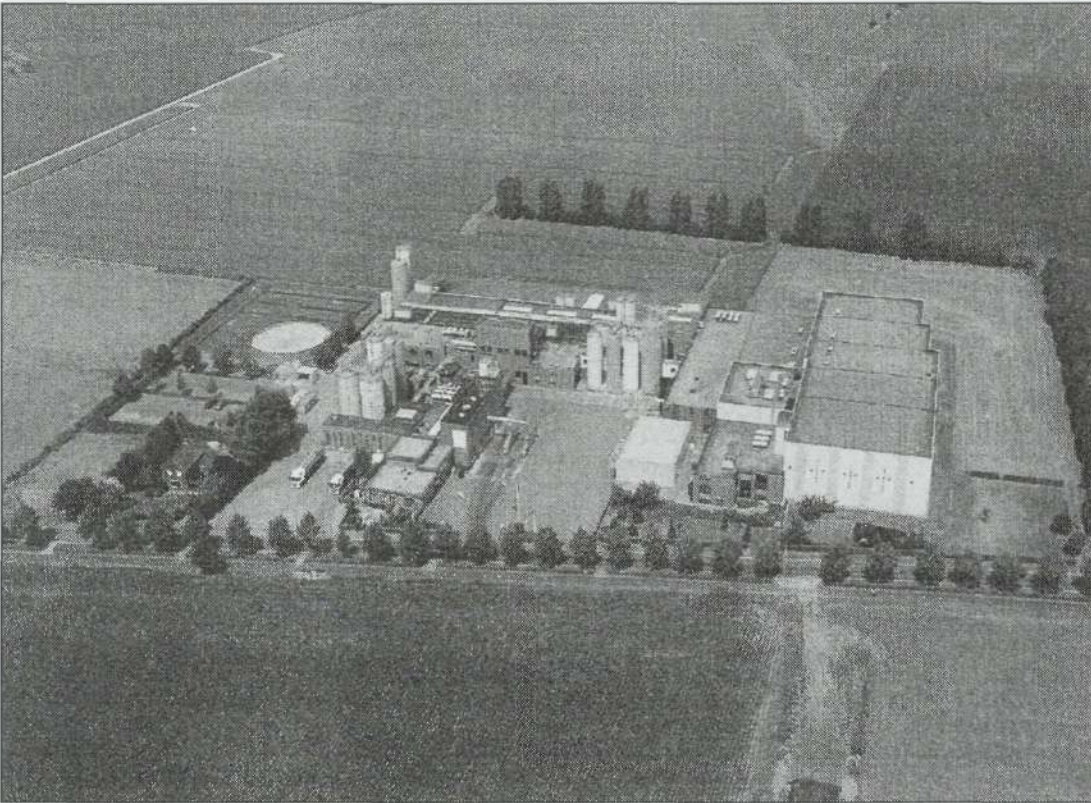
Verder staat er: *“De hokvastheid is onder de agrarische bevolking zeer groot, men gaat niet gaarne uit Steenderen weg. Vooral de bevolking van Bronkhorst heeft deze eigenschap. De mensen in dat kleine, oude stadje klitten zeer hecht aan elkaar.”*

Wat de middenstand betreft: *“Wij hebben de indruk gekregen, dat de activiteit der winkeliers niet groot is. De service laat veel te wensen over, niet de klant is koning in Steenderen, maar de winkelier.”*

Welke beleidspunten worden in het rapport aan het gemeentebestuur geadviseerd om een zo groot mogelijke welvaart van zijn burgers mogelijk te maken?

Omdat een hoog percentage van de beroepsbevolking werkzaam is in de landbouw, gaat hier in het rapport ook de meeste aandacht naar uit. Intensivering van de landbouw wordt van het grootste belang geacht. Een betere exploitatie van de bodem is noodzakelijk en nu ook mogelijk, omdat er geen overstromingen meer zullen komen. Dus is het advies aan de boeren:

- Betere verzorging en bemesting van het land.
- Minder granen en meer voedergewassen.
- Per ha grond meer koeien met meer melk in plaats van vlees.
- Betere bedrijfsinrichting (machines)
- Ontwikkeling van fruitteelt (gemeente heeft bijna 100 ha boomgaard) is gunstig voor de werkgelegenheid

- 62% van de boerenzoons moet afvloeien in plaats van de 22% nu. Dus: na de lagere school meer zoons naar het voortgezet en/of beroepsonderwijs.
- Tenslotte werd er voorzichtig geopperd werkgelegenheid te scheppen door de vestiging van kleinschalige industrie.

Verder is naast onderwijs, een goede voorlichting noodzakelijk om een mentaliteitsverandering onder de boerenbevolking te bewerkstelligen. Tot zover het rapport van het L.E.I. uit 1949.

Hoe staan we er nu voor?

Hoe ziet de gemeente Steenderen er vijftig jaar later, in 2004 uit? Dat wil zeggen: in 2004 was Steenderen als zelfstandige gemeente reeds opgehouden te bestaan.

Het aantal inwoners in de gemeente is in die 50 jaar 25% gegroeid, van 4066 naar 5087 (20 per jaar)

Terwijl de oppervlakte gelijk is gebleven, is het aantal landbouw bedrijven met 65 % gedaald, van 467 naar 160.

Het aandeel van de beroepsbevolking in de landbouw in onze gemeente is gedaald van ruim 65% naar 6% !

De oproep, de landbouw flink te intensiveren, heeft duidelijk weerklank gevonden. Terwijl de oppervlakte gelijk is gebleven, zien we een sterke stijging van de rundveestapel van 4410 naar

bijna 12000 stuks. Dit is gepaard gegaan met bijna een verdubbeling van de melkproductie per koe, nl. van 4020 naar 7940 kg melk, met meer vet en eiwit. Dit betekent voor de boer een stijging in melkgeld opbrengst per koe van 750 gld in 1949, naar 5700 gld in 2004.

Ook het aantal varkens is sterk gestegen van 2300 naar 20000 stuks. Van de bijna 100 ha fruit (beweide boomgaard) is in 2004 nog slechts 1 gespecialiseerd fruitbedrijf over met \pm 15 ha fruit.

Sterke groei van de industrie

Hoe staat het met de ander sectoren? In tegenstelling tot de prognoses in het rapport, zien we een sterke groei van het percentage van de beroepsbevolking in industrie en nijverheid: nl. van 24 naar 57% ! Steenderen vinden we met dit hoge percentage in de landelijke top 4 !!

De Coöp. Zuivelfabriek startte in 1956 naast de boter een kaasproductiebedrijf (nu Frico cheese). Het aantal werknemers steeg geleidelijk naar \pm 110 in 2004.

Het aardappelverwerkingsbedrijf "Aviko", dat in 1970 zijn intrede deed in Steenderen, groeide in de loop der jaren uit tot een bedrijf met bijna 500 werknemers.

Ook de commerciële dienstverlening is sterk gestegen, van ruim 5 naar 26 %.

Hoe zit het nu met het bereiken van een zo hoog mogelijke welvaart voor de bewoners van de gemeente? (De belangrijkste reden voor het

onderzoek). Dit is lastig aan te geven. Een paar vergelijkingspunten met de provincie Gelderland:

Het percentage inwoners, dat in Steenderen gebruik maakt van bijstand en/of uitkering ligt onder het gemiddelde van Gelderland. Mocht het autobezit een teken van welvaart zijn: per 1000 inwoners telt Steenderen 476 personenauto's en in Gelderland ligt dat aantal op 433. Tenslotte: de gemeentelijke W.O.Z.- waarde van de woningen in Steenderen was €186000, tegen €147000 in Gelderland

Conclusie

Het blijkt ook nu weer, dat toekomst voorspellen niet eenvoudig is. Het is anders gelopen dan verwacht werd en het toeval speelde daarin een niet onbelangrijke rol. Het rapport heeft zeker een aanzet tot verandering en verbetering gegeven, vooral in de landbouw. Maar ook naar de industrie heeft het rapport zijn waarde bewezen. Dankzij het rapport werden nl. een tweetal kleine halletjes gebouwd ten behoeve van industrievestiging. Die halletjes stonden weliswaar gauw weer leeg, maar ze boden wel "Aviko" de (graag benutte) mogelijkheid om in Steenderen te starten.

De opstellers van het rapport in 1949, waren duidelijk van mening, dat het wel en wee van de boerenstand bepalend zou zijn voor de welvaart in de gemeente. De betekenis van de landbouw in de gemeente Steenderen is echter 50 jaar later, getalsmatig aanzienlijk verminderd. Wel heeft deze sector zich op de juiste wijze ontdaan van het "conservatieve imago" en goed ingespeeld op de noodzakelijke moderne ontwikkelingen.

Dit is echter slechts een deel van het verhaal.

Niet voorziene groei

Wat van nog meer betekenis is geweest, is de niet voorziene groei in de industrie, nijverheid en dienstverlening. De aanwezigheid en grote groei in deze sectoren heeft gezorgd voor zowel vervangende als nieuwe werkgelegenheid. Mede hierdoor zijn de woningbouwactiviteiten (o.a. Paradijs) sterk toegenomen en is het inwonertal van de gemeen te met 1020 gestegen.

Of het gemeentebestuur er in is geslaagd om, al of niet, met de resultaten van het onderzoek, een beleid te voeren gericht op een zo hoog mogelijke welvaart voor haar inwoners. Wie zal het zeggen. We laten een oordeel daarover graag aan de lezers.

Nog wat cijfers op een rij:

Gemeente Steenderen	1948	2004
AANTAL INWONERS	4066	5087
Aantal huishoudens	746	1920
Aantal pers/per huish.	5.3	2.7
Inwoners dorp Steenderen	625	2090
Opp cultuurgrond	4135 ha	4273 ha
Landbouwbedrijven	467	160
Totaal rundvee	4410	11869
Totaal varkens	2312	20387
Totaal paarden	403	0
Arbeidskrachten	mannen	werknemersbanen
Landbouw	831	80
Industrie/Nijverheid	322	790
Comm. Dienstverlening	77	350
Melkproductie per koe	4020	7940
Melkprijs	18.2 ct	72.3 ct
Melkgeld per koe/per jaar	f 750.-	f 5700.-
	Steenderen	Gelderland
Bevolkingsgroei in 2004	3.7%	2%
Gem. waarde woningen in 2004	€186000.-	€147000.-

Herdenking van 60-jarig bestaan der "School met den Bijbel" Toldijk

Onderstaande tekst is
een getrouwe weergave
van het verslag in de
Graafschap-Bode van
26 september 1932

Woensdagmiddag l.l. werd in een zeer druk bezochte feestelijke samenkomst het 60-jarig bestaan der Chr. School te Toldijk herdacht. Tot deze samenkomst waren uitgenodigd allen die met deze school in eenige betrekking staan of hebben gestaan, alle oud-leerlingen, besturen van naburige Chr. Scholen en verder allen, die in den arbeid der schoolvereniging belang stellen.

De voorzitter der schoolvereniging, Ds. Pikaar, die de leider dezer vergadering was, opende met een woord van welkom, liet zingen Psalm 68: 10 en ging voor in gebed. Voorgelezen werd Ps. 34. Vervolgens werd het woord gevoerd door H. J. Spekkink, een der oudste bestuursleden, die een historisch overzicht gaf over de afgelopen 60 jaar. Veel zorgen en veel moeite heeft de schoolvereniging ondervonden, maar ook kan van een grooten zegen worden gewaagd. De spreker verhaalt er van, hoe onder moeilijke omstandigheden is gearbeid, en hoe steeds de zegen des Heeren in rijke mate is ondervonden. De school mag zich thans in grooten bloei verheugen, financiële zorgen zijn er niet meer, terwijl het personeel onder leiding van den heer Smeenk tot ieders tevredenheid het werk verricht.

Als feestredenaar trad hierna op Ds. G. D. A.

Oskamp van Harlingen, geen onbekende voor Toldijk, waar Ds. Oskamp hier vroeger meerdere malen als spreker is opgetreden. Deze las voor het eerste en laatste gedeelte van Psalm 118, en knoopte zijn rede vast aan het 24e en 25e vers: Dit is de dag die de Heere gemaakt heeft, laat ons op denzelfden verheugen, en verblijd zijn. Och Heere! Geef nu heil; Och Heere, geef nu voorspoed.

Het zou te ver voeren, van deze rede een verslag te geven, wij willen volstaan met de mededeeling, dat het was een ernstig woord, dat niet licht zal worden vergeten. Met grote aandacht werd deze boeiende rede gevolgd.

Brieven en telegrammen waren er ingekomen van velen die verhinderd waren persoonlijk over te komen, met de felicitaties en de beste wenschen voor dit feest en voor de toekomst.

Afzonderlijk willen wij nog vermelden, dat ontvangen was een schrijven van het oudste hoofd der school, den pionier dus, die het werk alhier is begonnen, den heer Van Bleek, thans 85 jaar oud en wonende te Bussum; van den heer H. G. Heusinkveld, hoofd te Zoutelande (Zeeland), wiens vader gedurende 20 jaren hoofd dezer school was, en in juni 1921 alhier is gestorven, wiens werk dezen dag door meerdere sprekers

De "School met den Bijbel" te Toldijk, hoofd de Heer Smeenk, heeft onder zeer groote belangstelling zijn 60 j. bestaan herdacht. Hierbij een kiekje van het schoolbestuur met het onderwijzend personeel. Van l. naar r. zittend: D. Smeitink, D. Reussink, penn.; M. Spekkink, D. Massink, secr.; Ds P. N. Pikaar, voorz., H. J. Spekkink, J. Rieffel, D. J. Winkelhorst. Staand: A. J. Lenselink, Mej. A. Meyerink, G. Smeenk, h.d.s., A. Lenderink.

Bovenstaand klokkentorentje, dat vandaag de dag de nok van Restaurant Den Bremer siert, was destijds dienstbaar aan het Christelijk onderwijs en sloeg met regelmaat de hele en halve uren. Nog maar enkele jaren geleden kon de bevolking van de Toldijkse kern niet echt blindvaren op de uitgeklepelde uren van het torentje. De school heeft de klokkentoren en het bijbehorende uurwerk in eigendom overgedragen aan Johan Wunderink van Den Bremer. Nadat aan alle voorwaarden en verplichtingen was voldaan, heeft Johan W. er voor gezorgd dat de klok weer stipt op tijd loopt en op de correctie tijdstippen van zich laat horen!

in dankbare herinnering werd herdacht, en van de Wed. Heusinkveld, thans wonende te Oosterbeek. Ook de heer Van den Broek, inspecteur van het L.O. te Zutphen, gaf wegens verhindering schriftelijk van zijn belangstelling blijk.

De Chr. Zangver. "Excelsior" gaf een 2-tal zangnummers ten beste, waarna aan de orde was tractatie. Hierna pauze en opstellen voor den fotograaf.

Na de pauze werd nog het woord verleend aan allen die dit wenschten. Eerste spreker was de burgemeester, de heer F. Smit, die niet alleen sprak als lid der schoolvereniging, maar ook als vertegenwoordiger van het dagelijks bestuur der gemeente. Een hartelijk en sympathiek woord. Hierna werd het woord gevoerd door bestuursleden van naburige Chr. Scholen, den heer G. Smeenk, hoofd der jubilerende school, die mede namens het overige personeel aan het bestuur een geschenk aanbood, en wel een lamp in de bestuurskamer, en den heer H. J. Jansen namens Jong. Ver. én Zangver., die namens beide verenigingen aanbood, een der nieuwste portretten van H. M. de Koningin in lijst. Deze geschenken werden door het bestuur met grooten dank aanvaard. Ingekomen waren nog een tweetal bloemenmanden, een van de fam. Wunderink alhier, waarvoor het bestuur zeer erkentelijk was.

Nadat de Zangvereniging nog een tweetal nummers had gezongen, sprak Ds. Pikaar een slotwoord, allen dankende voor de belangstelling, en allen, die op dezen dag of ter voorbereiding hiervan werkzaamheden hadden verricht, dankende voor hun toewijding.

Gezongen werd tenslotte: Zijn naam moet eeuwig eer ontvangen, waarna Ds. Pikaar voorging in dankgebed, God dankende voor de ondervonden zegen, dezen dag herdacht, en het werk der school in de toekomst aan Hem opdragende. Het was een zeer genoegelijke, een gezegende dag, die lang in de herinnering zal blijven voortleven.

Voor donderdagmiddag was er een kinderfeest georganiseerd, dat ook in alle opzichten goed geslaagd mag heeten."

Prompte en uitvoerige reactie op ons verzoek!

In reactie op ons verzoek om nadere informatie (namen vooral) over de foto en de daarop afgebeelde personen op de voorpagina van De Zwerfsteen 2008/1, ontvingen wij het volgende briefje:

Beste

N.a.v. de voorpagina van de laatste Zwerfsteen: hierbij een kopie uit de Graafschap-Bode van maandag 26 september 1932.

Het origineel is in bezit van, en verstrekt door:

Mevr. M. H. Teeuwsen-Schieven, B. Kersjesweg 5B, in Braamt.

Was getekend:

A.J.M. Metz, Zeddam

(De redactie kon vervolgens de verleiding niet weerstaan de tekst van het krantenknipsel integraal over te nemen in de eigen kolommen. Een prachtig stukje tijdsbeeld van het begin van de dertiger jaren, zeg nou zelf! Redactie)

Lakenvelders: eeuwenoud runderras staat weer volop in de belangstelling

door
Wim de Lange

“Het Lakenvelderrund kenmerkt zich door een witte band (het zogenaamde laken) rond de middenhand van het rund, dus tussen schouder en heup en dan een volledig zwarte of rode voor- en achterhand. Er mogen geen witte aftekeningen voor komen aan kop en ledematen. De Lakenvelder is een fijn gebouwd rund. Veelal ook kleiner van stuk dan de andere Nederlandse veerassen. De dieren hebben een sprekende kop met vluchtige horens, een dunne huid met een fijne beharing en een gepigmenteerde tong. Ze worden vooral gehouden als zoogkoeien en voor de vleesproductie.”

De geschiedenis

Lakenvelder getekende runderen bestaan al heel lang. Dit is (als eerste schriftelijke vermelding) te lezen in de ‘Chronicam Bohemarium’, in de 12e eeuw geschreven door Cosmas Pragenis. Deze beschrijft: “Ini Dux vester duobud variis bobus arat; unos bos precinctus est albedine et albo capite alter a fronte post tergum albus et pedes posteriores habens albos”. Dit betekent: “De leider was aan het ploegen met twee verschillende ossen, waarvan de één een brede witte band om het lichaam had en een witte kop, terwijl de andere een witte streep over de rug bezat en voorzien was van witte benen.

De eerste afbeelding van een rund met een laken die bij ons bekend is, is een schilderij dat dateert uit de periode 1430-1450 (niet dat de schilder er zolang over heeft gedaan, maar het exacte jaartal waarin dit kunstwerk is geproduceerd is niet precies bekend, het gaat hier dan ook om een schatting). Het schilderij is getiteld: “The adoration of the child”. Het laat een rode, gelakende os bij een altaar zien. Op dat altaar ligt een kind. Om het kind heen staan diverse mensen met de handen gevouwen het kind te aanbidden. Links op het schilderij ligt een ezel en daarnaast is de rood gelakende os bezig met opstaan. (Voor degenen die het doek met eigen ogen willen bewonderen: het hangt in het Stiftnmuseum in Klosterneuburg, Oostenrijk.) Wat we uit het bovengenoemde op schriftgestelde en het schilderij kunnen concluderen is dat er al eeuwen Lakenvelders rondlopen op deze aardbol. Hiermee wordt het er niet eenvoudiger op om de oorsprong van deze zeldzame afteke-

ning te verklaren. Immers als er pas enkele jaren gelakende runderen zouden bestaan, konden we veel gemakkelijker terug redeneren. Nu kunnen we slechts gissen naar het ‘ontstaan’ van het laken.

Op heel de wereld komen heden ten dage runderen met een laken voor. Bij een groot aantal van deze runderen gaat het om een soort uitzondering binnen een bepaald ras. Wij in Nederland echter benoemen de Lakenvelder al eeuwen als ras apart. Dit heeft het rund te danken aan het feit dat er al eeuwen doelbewust gefokt wordt op aftekening en andere specifieke Lakenveldereigenschappen binnen de populatie. Al in de 17e eeuw (en waarschijnlijk nog wel eerder) liepen er in ons land Lakenvelders rond. Deze waren ‘ontstaan’ door selectief fokken. Het is niet waarschijnlijk om aan te nemen dat deze dieren direct van het oude, wilde vee afstammen.

In 1772 werd de “Belted Cow” door de “Oxford English Dictionary” als volgt beschreven: “Black cattle of Dutch origin, with a broad band of

Lakenvelders in de persoonlijke historie

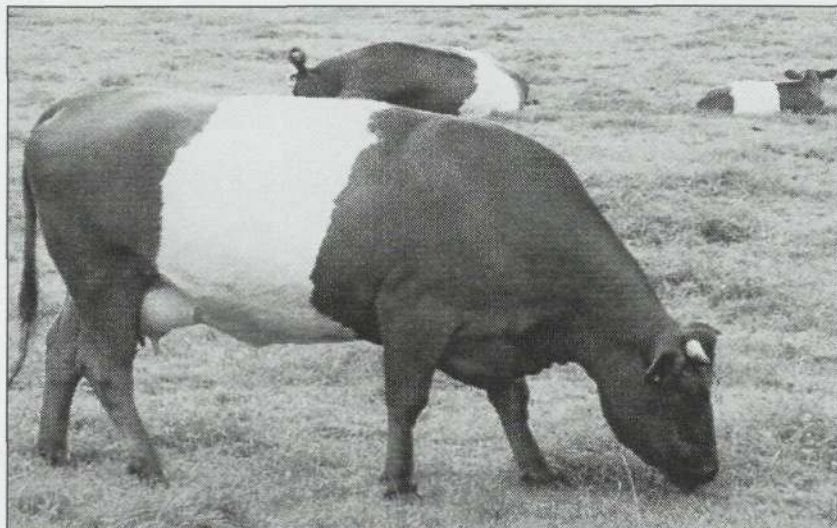
Voor de nevenstaande tekst is voornamelijk gebruik gemaakt van informatie van de Vereniging Lakenvelder Runderen.

Daarnaast heb ik een duik genomen in mijn persoonlijke geschiedenis. Het is namelijk zo dat het land van mijn voorvaders (en -moederen), dicht bevolkt was met lieden uit de boerenstand. Ik heb dan ook menige vakantie (deels) doorgebracht op familieboerderijen. Soms was oom een akkerbouwer, maar vaker trof ik een melkveehoudende oom. De bijbehorende tante had dan traditiegetrouw de zorg voor het jongvee. En daar waren - jawel, u raad het reeds - diverse aandoenlijke Lakenveldertjes op miniformaat bij.

Sindsdien heb ik mijn belangstelling voor dit ras behouden. Verheugd was ik daarom met de wederopleving van de Lakenvelder. Wat ik er verder van gewaar werd, leest U in dit artikel.

WdL.

Zonder een wakend oog van bovenaf, vaart niemand wel. Uitdrukking die speciaal voor Lakenvelders gestalte krijgt in de onmiddellijke omgeving van het kerkje in Achter Drempt

"De Lakenvelder is een fijn gebouwd rund. Veelal ook kleiner van stuk dan de andere Nederlandse veerassen."

En gelukkig komen we ze hier in de Achterhoek her en der tegen.

white round the middle." Dit kan vrij vertaald worden als: "Zwart vee van Nederlandse origine, met een brede witte band rond de middenhand."

Standvastige tekening

Het eerste wat opvalt aan deze definitie is het feit dat de exterieurbeschrijving 250 jaar na dato nog altijd actueel is, welk ras heeft dat nog

ge de unieke aftekening. Met het fokken werd hier dan ook zeer scherp op gelet. Uit deze tijd stamt ook de bijnaam van de Lakenvelders: het kasteel- of park-rund. Opvallend is dat de Lakenvelder in die tijd over vrijwel geheel Nederland verspreid is. Het gebruik van de Lakenvelder als parkrund zet zich ook in het begin van de twintigste eeuw door.

In 1918 dreigde voor de Nederlandse populatie Lakenvelders een ramp. Door de massale ruiming in verband met een tuberculose-bestrijding, leek de genetische basis van de overgebleven Lakenvelders nauwelijks breed genoeg om het ras in stand te houden. Daarom trachtte schoolmeester en publicist Engelbert van Muilwijk een stamboek op te zetten om de overgebleven Lakenvelderfokkers samen te laten werken voor het behoud van het Lakenvelderras. Op dat moment waren er in Nederland nog slechts 300 dieren die enigszins op een Lakenvelder leken. Het aantal zuiver getekende exemplaren was bijna op de vingers van een hand te tellen. In 1931 werd het stamboek echter weer opgeheven; de Lakenvelderfokkers bleken te eigenzinnig om vruchtbaar samen te kunnen werken.

In 1950 dreigde de Lakenvelder in zijn geheel uit

De Lakenvelder, ook wel genoemd een kasteel- of parkrund. Ach ja, adeldom verplicht, nietwaar?

meer? Daarnaast waren (en zijn) de Engelsen ervan overtuigd dat de aftekening van origine uit Nederland komt. Zijn hiermee niet twee hele belangrijke redenen gegeven om er hard aan te werken om dit ras in stand te houden?

De eerste beschrijving van Lakenvelders die werkelijk in Nederland rondwandelen, dateert uit 1796. In dat jaar beschrijft de heer J. le Franq van Berkhey, dat hij een mooi koppeltje Lakenvelders zag lopen in een weiland vlakbij Wilnis, in het bisdom van Utrecht. Er liepen daar in die tijd 15 à 16 koeien en een stier.

In 1805 meldt de heer Le Franq van Berkhey, dat: "witlakense koeien vrij zeldzaam zijn en dat ze ook wel kraamkoeien genoemd worden." De naam kraamkoeien kwam voort uit het feit dat wanneer er een boeren kraamvrouw overleed, zij dan met een wit laken op haar zwarte baar begraven werd.

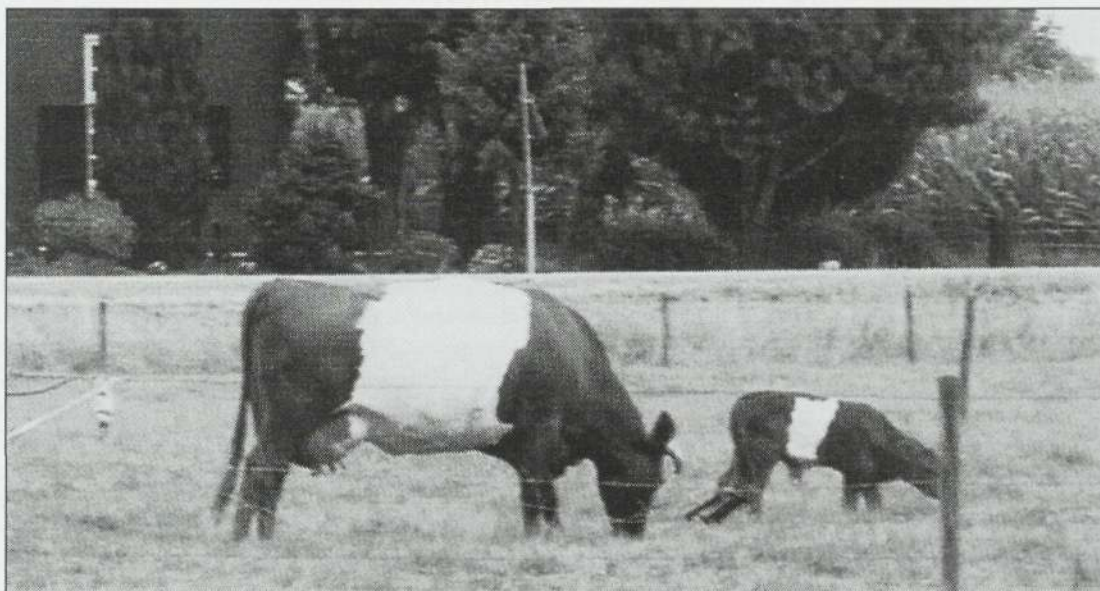
In de 19e eeuw werd het houden van Lakenvelders, met name in aristocratische kringen mode. (Er waren toen ongeveer 1000 Lakenvelders in Nederland). Het vee werd in die tijd dan ook voornamelijk gehouden vanwe-

te sterven. Er werd in dat jaar een rundvee verordening uitgevaardigd die inhield dat alleen door een stamboek erkende stieren voor de fokkerij gebruikt mochten worden. Daarmee viel de Lakenvelder buiten de boot: van dat ras was immers geen stamboek. Deze speciale verordening werd in 1959 weer afgeschaft, maar het had niet veel gescheeld of we konden Lakenvelders tegenwoordig slechts op plaatjes van vroeger bekijken.

Kantje boord

De eigenzinnigheid van de Lakenvelderfokkers, die het stamboek van de heer Van Muilwijk fataal werd, sleepte het ras er in dit geval doorheen. Er waren namelijk enkele veehouders die toch stiekem een Lakenvelderstier aanhielden en gebruikten voor de fokkerij.

Rond 1960 waren het met name enkele beroepsveehouders die het ras in stand hielden. De adel met haar landgoederen was min of meer verdwenen en de veehouders die het ras als melkvee gingen houden, namen met verve 't stokje over.

Het ras van de Lakenvelders is al eeuwenoud. Maar dat zal de liefhebber en niet van weerhouden op gezette tijden voor nieuwe exemplaren te zorgen...

In 1976 werd de Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH) opgericht. Deze stichting stelde zich tot doel om de oude, zeldzame Nederlandse landbouwhuisdieren in stand te houden door middel van inventarisatie en registratie van individuele dieren van de (nog bestaande) rassen. Het zal u niet verbazen dat de Lakenvelder ook onder de zeldzame huisdierrassen viel. Op het moment dat de SZH van start ging, waren er in Nederland nog 323 dieren. Daarvan waren er 60 met een correcte aftekening, 34 stuks waren éénkleurig maar wel van Lakenvelder origine. In die tijd was driekwart van de dieren zwart, de overigen waren rood.

Stijgende lijn

Vanaf 1979, toen de 'Fokkersclub voor Lakenvelders' werd opgericht, nam het aantal runderen en de kwaliteit ieder jaar wat toe. In de beginjaren van de Fokkersclub verdwenen de Lakenvelders bij de beroepsveehouders om economische redenen uit beeld. Door natuurorganisaties en hobbyboeren werd de Lakenvelderfokkerij voortgezet. Zo werden de Lakenvelders weer wat ze aan het begin van hun lange 'carrière' ook waren: parkrunderen.

In 1997 werd de Fokkersclub voor Lakenvelders omgezet in de Vereniging Lakenvelder Runderen (VLR). Een vereniging met officiële statuten en een huishoudelijk reglement. De VLR heeft een Europese erkenning om stamboekregistratie te voeren.

Inmiddels zitten we aan het begin van de 21e eeuw en is er nog steeds veel gaande. Qua aantal en kwaliteit van de dieren zet de trend die sinds de oprichting van SZH en de Fokkersclub voor Lakenvelders (en later dus VLR) is ingezet zich door. Er is in de afgelopen jaren sprake geweest van een continue stijgende lijn, een positieve

ontwikkeling.

Toch zijn er in de afgelopen jaren ook zaken veranderd. Zo zien we dat er weer, met name biologische, melkveehouders zijn die het in het oude ras zien zitten en met name vanwege hun goede manier van omgang met (ruw)voer gedeeltelijk of geheel overstappen op Lakenvelders. Er is ook weer een categorie fokkers afgehaakt. Op dit moment bezit geen van de grote natuurorganisaties in Nederland nog Lakenvelders. Dat is jammer. Immers, cultuurbehoud is meer dan een oude molen of een landhek. Lakenvelders zijn een wezenlijk onderdeel van onze plattelandscultuur en zullen dat hopelijk ook altijd blijven. Er dient echter wel vermeld te worden dat enkele natuurorganisaties Lakenvelders van particuliere eigenaren inscharen voor de begrazing van hun natuurgebieden.

En hoe nu verder?

Tot slot van deze beschouwing over de geschiedenis, een blik in de toekomst. Het is moeilijk vooruit te kijken, maar de toekomst kan met vertrouwen tegemoet gezien worden. Oude rundveerassen en met name de Lakenvelder krijgen binnen de moderne opvattingen over het platteland steeds meer aandacht. Dit heeft te maken met diverse ontwikkelingen die ook buiten het platteland plaatsvinden. Zo kan een deel van de toegenomen vraag naar Lakenvelders worden toegeschreven aan de positieve economische trend waarin wij de laatste jaren verkerden.

De kop is nog niet definitief door het halster, het blijft altijd oppassen, maar de goede weg is ingeslagen. Als er met elkaar serieus aan gewerkt blijft worden, dan kan men in ons land nog net zo lang van Lakenvelders genieten als er gras in de wei staat, en dat is hopelijk nog heel lang.

Fokmethode

Het stamboek voor Lakenvelderrunderen is een initiatief geweest van de Fokkersclub voor Lakenvelders opgericht in 1979. Dieren die wel de Lakenvelder tekening vertoonden, maar waar geen ouders van bekend waren, kwamen in het hulpstamboek. Thans heeft de VLR een eigen stamboekreglement wat spoort met dat van het Koninklijk Nederlands Rundvee Syndicaat.

Deze geeft per rund een registratiekaart af, met daarop de algemene gegevens van eigenaar en rund en ook de bloedvoering. Bij de jaarlijkse inspectie vanuit de Vereniging voor Lakenvelder Runderen worden de dieren en de bijbehorende registratiekaarten vergeleken. Na akkoordbevinding door de inspecteur wordt een fokkerijcertificaat aan de registratiekaart toegevoegd. Dit garandeert de echtheid van het betreffende Lakenvelderrund.

Priesmien 2

In deze aflevering de verklaring van de titel, Priesmien, hoewel nog niet helemaal overtuigend. Ook de auteur zelf vindt de verklaring niet echt bevredigend. Vandaar dat ook hij de hulp van de lezers vraagt, bij het nader verklaren van de term Priesmien. Een en ander gaat natuurlijk wel over een kreet die kennelijk opgeld deed in het prille begin van de vorige eeuw. Ook wij zijn benieuwd of de oproep tot verrassende verklaringen leidt.
(Redactie).

Foto van de Lagere school Steenderen. De foto is van circa 1908. Links boven Herman Judius Wijers

Een column mag best herkenbaar zijn. En dan graag toepasselijk. Deze titel vloeit voort uit een anekdote die mijn vader mij vertelde toen ik een jaar of acht was, dus 1946. Het speelt ongeveer 100 jaar geleden. Plaats van handeling: Het schoolplein in Steenderen.

Als een jongen een appel stond te eten, had hij niet altijd het recht het klokhuis van zijn appel zelf op te eten. Geeft dit niet aan hoe anders de leefomstandigheden waren toentertijd? Wat was namelijk het geval? Als een andere jongen of meisje als eerste "PRIESMIEN" riep, dan was dat het kind dat het klokhuis kreeg. In hoeverre dit dan afgekloven was, was steeds weer een punt van bekvechterij. Het speelde dus in Steenderen en niet voor een wijnhuis in een kleine Poolse stad waar Antonie C.W. Staring zijn 'Bereisde Roel' liet vertellen over de honden die elkaar letterlijk in dichtvorm verslonden. Zo erg was het echt nog niet in Steenderen.

Ik geloof dat mijn vader ook niet zo precies wist waar dat typische woord "priesmien" nu eigenlijk vandaan kwam. Misschien kan iemand het mij nog eens uitleggen, maar het zegt wel iets over de beperkte luxe van die tijd.

Ik zie dit in de huidige tijd niet gebeuren. In mijn

schooltijd bietste je niet om een afgekloven klokhuis, dat kreeg je vaak gratis en voor niets naar je hoofd gegooid. Of je gooide het klokhuis zelf. De aanval is toch altijd nog de beste verdediging, zegt men.

De gastvrijheid die ik (einde oorlog) genoot in de (G)Oude Leeuw bij de familie Breukink (mijn tante Berta en ome Hendrik, neven Willem en Herman en nicht Verdi) was hartverwarmend.

Ongeveer een week na mijn aankomst (het prachtige Bronkhorster dialect was ik nog lang niet meester) sta ik buiten voor de deeldeur als er een voor mij onbekende man naar me toekomt. Uiteraard sprak hij de gangbare streektaal. Na enige moeite wist hij me uiteindelijk duidelijk te maken dat hij op zoek was naar een BEER TER DEKKING. Wat "dekking" was, wist ik al helemaal niet, maar mijn vader had me ooit wel verteld over bruine beren, ijsberen en reusachtige grizzly's. Blij dat dat jochie, van nog geen zeven, het uiteindelijk begreep, kon ie de man wegsturen want een beer was er niet op "de Oude Leeuw". Dat wist ie wel zeker.

Toen ik, na het vertrek van de boer met de zeug, naar binnen liep om te vertellen:

"Er is een domme man geweest die vertelde dat hij een beer zocht". Ja, toen was de 'beer' pas echt los. Hoe kon ik zo dom zijn om een klant door te sturen. Ik was zwaar beledigd en het huilen stond me nader dan het lachen.

Ons mannetjesvarken met goede voorouders kon, nadat de klant weer was opgespoord, toch nog aan het werk gezet worden, zodat al dat extra krachtvoer, dat wij in Bilthoven zo node moesten ont'beren', toch geen 'paarlen voor de zwijnen' was.

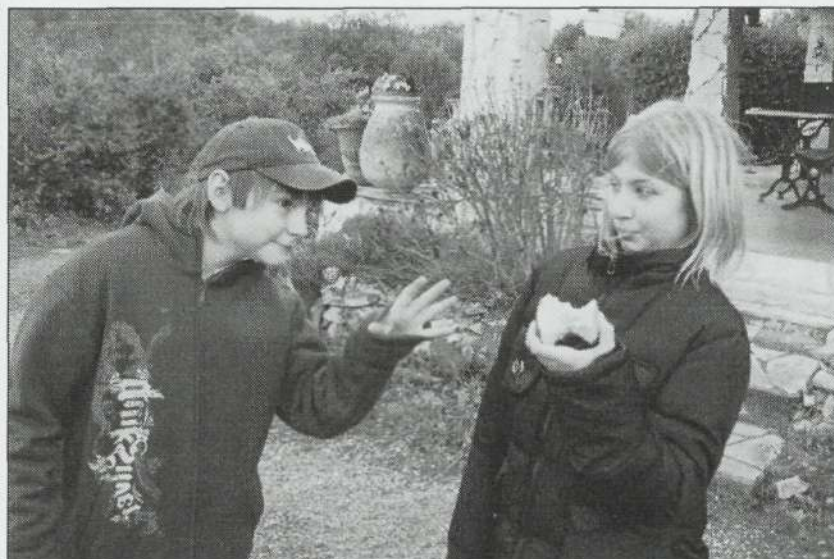
Het slapen met Harm in het kamertje boven de koeienstal ging prima, hoewel ik af en toe een ram kreeg, omdat ik nou eenmaal veel ruimte nodig heb 's nachts. Maar op een dag wordt Harm wakker en vindt niet zijn broertje naast zich. Ook in de keuken was het broertje nog niet gesignaleerd. Lichte paniek in de tent!

Ze vonden me uiteindelijk in diepe slaap bij de beer in het hok, heerlijk dromend van al die romantische plattelands taferelen. Het zwijn was al een tijdje wakker maar vond het kennelijk wel best zo. Slaapwandelen noemen ze dat. Dat kon zo niet. Vooropgesteld dat alle dieren het beste met me voor hadden, zou ik ook wel van de kippen trap kunnen vallen en mijn nek breken en dat was nou juist niet de bedoeling van mijn verblijf in Bronkhorst. Overleven, daar draaide het eerder om.

Naast de keuken was een soort serre en daar werd een bed voor me geïnstalleerd. Nog zie ik

1943. Links Herman Breukink (15) met twee vrienden en de Airedales op de voederbieten- of schoolkelder aan de straat.

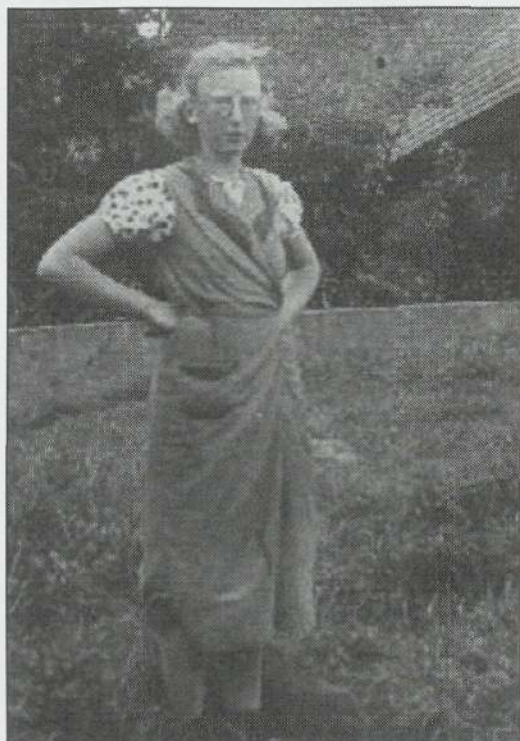
2008. Achterkleinkinderen van mijn vader Herman Judius Wijers . 100 jaar na zijn 'Priesmien-periode'. Manon 10 en Romeo 13 jaar.

aan het plafond die foekepot hangen. Die opgeblazen varkensblaas was zo'n beetje de enige decoratie. Soms lag ik te snurken met mijn mond open. Neef Herman vond er iets op en liet voorzichtig een saggerientje (candarel of zoetje) in mijn mond vallen. Toen ik wakker werd dacht ik dat ik zou stikken. Geen prettige ervaring voor mij, maar zo word je groot zal er wel gedacht zijn. Tante Berta was heel boos op Herman. Ook pikte hij mijn speelgoedpistooltje (zonder klappertjes) weg en maakte me daarna bang dat er binnenkort wel een koe zou sterven aan 'scherpin'. Ik hield inmiddels van al die koebeesten, allen met hun eigen naam en eigen eigenaardigheden. Dus liep ik een paar dagen met buikpijn en een enorm schuldgevoel. Het moment dat Herman het speeltje teruggaf was voor mij de eerste bevrijding in Bronkhorst. Ik dacht er het mijne van.

Verdi en haar hondjes

Verdi was naast alle dagelijkse werkzaamheden ook altijd druk met de honden. Airedaleterriërs. Zij huisden in een aparte stal bij de varkens. Nu heb ik de lucht van boerderijstallen altijd heerlijk gevonden en nog steeds windt de lucht die bij het gieren hoort me enorm op, maar... de lucht die rond de hondenkennel hing was weerzinwekkend. Het is praktischer om aan die lucht te wennen, dan om iedere dag dat hok schoon te maken. Als er in de buurt een hondententoonstelling was, ging Verdi daar altijd heen en kwam dan meestal trots met mooie prijzen terug.

Op een dag had Verdi de twee honden Semma en Snoopy in perfecte staat gebracht voor de tentoonstelling. Tjonge jonge wat zagen ze er piekfijn uit. Maar... op één onbewaakt moment ontsnappen de dieren en komen na een half uur terug. Helemaal onder de modder. Echt totaal in klei gehuld. Ja, dat voelt toch altijd wat prettiger aan dan zo'n met geurige shampoo schoon-

1943. Verdi Breukink op twintigjarige leeftijd: een vinnige jonge boerin.

gewassen pels. De hel brak los en ik was getuige van indrukwekkende taferelen, maar de honden lieten zich moeilijk pakken om zich te laten straffen. Men had weinig begrip voor de hondenopvattingen. Vrouwen gaan naar beautyfarms om zich helemaal met heilzame klei in te laten smeren, en zieke mensen genezen ervan, of niet? Waren die honden dan zo dom?

Op een gemengd bedrijf is altijd veel werk. Het melken ging nog met de hand en van Willem mocht ik dan in dat gaatje van zo'n speen kijken. U begrijpt het al. Een stevige straal volle melk goed gericht midden in mijn gezicht viel me dan

ten deel. Leuk grapje toch? Gezonder dan een glas slechte wijn in je gezicht. Altijd lachen met Willem. Het goede gevoel voor humor had ie van zijn vader.

Bij mijn aankomst in februari en vertrek in mei '45 kreeg ik een hand van Ome Hendrik (of hij van mij). Het leek dan wel dat alle botjes in mijn handje kraakten en het gezicht dat hij daarbij trok glom van puur plezier. Een keer is het hem gelukt om even voor het eten zijn uitgekouwde tabakspruim in mijn hand te stoppen. Een kinderhand is gauw gevuld. Echter, dit lukte hem maar één keer. Sober opgevoed was ik nauwelijks gewend iets te krijgen, dus ik was een makkelijk slachtoffer. Het presentje viel me bar tegen en verdween snel in het fornuis.

Het algemene schoeisel was klompen, maar voor een keer verzonnen we een variant. Harm en ik waren mee naar de wei. Er moest gemolken worden. Zoveel vertier was er nou ook weer niet in zo'n wei, maar daar had Harm al snel wat op gevonden.

“Oorlogsschoeisel”

Op de meeste koeienvlaaien die her en der in het gras lagen zat een stevige korst. Harm deed voor, dat je daar een soort schoenen van kon maken, door de korsten zorgvuldig met de klefte onderkant op zijn blote voeten en onderbenen te plakken. Even later meldden we ons bij de melkende familie. Ja zeg, dat was lachen, wat een idee. Vier klompkes stonden netjes naast elkaar in een veld van goudgele boterbloemen en wij liepen trots rond als strontgelaarsde katten, op de 'voet' gevolgd door een zwerm brui-

nachtige vliegen. Tegen het einde van het melken denken we erover om dat schoeisel (gelukkig geen lieslaarzen) maar eens te gaan afspoelen. Misgedacht... Willem vroeg of we gek waren om die drinkbak te gaan vervuilen.

Maar zo gingen we toch echt niet over de dijk naar huis terug. Met twintig koeien in de wei is er altijd wel één die moet pissen. We letten goed op het staartgedrag van de beesten en dan was het rennen om onze benen af te spoelen in zo'n warme straal. Dan verdrongen we elkaar en als een waterende koe wat verder weg stond, kwamen we vaak bijna te laat. Willem en Verdi schaterden zo uitbundig dat de koeien er onrustig van werden. Na zo'n keer of drie is het uiteindelijk wel gelukt om weer redelijk 'schoon' in onze klompjes te komen. (Toen waren zwerende wonden in mijn benen al lang weer genezen anders had ik dit spelletje zeker niet gedaan). Het idee om onze benen te laten schoonpiesen was ons trouwens door Verdi aan de hand gedaan. Ze dacht waarschijnlijk: Dat doen ze toch niet! Enfin, dat kon er ook nog wel bij. Juus een vies ventje? Ach, ik was maar een meelopertje. Voor Harm was niets te gek.

1943. De merrie (later moeder van het veulen Jeep) en Willem Herman Breukink (21). Twee slimme werkpaarden(?).

Van het secretariaat

Eigen expositieruimte voor Historische Vereniging

Door Ton van Lith is aan de Boterstraat 1a te Bronkhorst ruimte aangeboden die geschikt is voor exposities. We zijn hierover als Historische Vereniging erg enthousiast. We zitten momenteel in de inventarisatie fase.

Een belangrijk punt is: "hoe bemensen wij deze expositie ruimte?" In eerste instantie zitten we te denken aan het organiseren van een expositie van schilderijen van Steenderse schilders die inmiddels zijn overleden. Jan van Hal uit Toldijk kan ons daarbij ondersteunen: hij heeft diverse schilders en schilderijen op het oog. Verder zitten we te denken aan een diapresentatie van bijv. de restauratie van Bronkhorst of de opening van de pomp.

Er zullen boekwerkjes, kaarten etc. verkocht worden. Er zal entree geheven moeten worden. Uw begrijpt het al, we hebben mensen nodig die deze ruimte wil bemensen in dagdelen van circa 12.00 uur tot 17.00 uur. Men name in het hoog toeristisch seizoen.

Als u denkt "dat lijkt mij wel leuk", stuur dan een email terug waarin u aangeeft hoeveel dagdelen u per week/maand beschikbaar bent. Of als u meer informatie wilt, kunt u één van de bestuursleden benaderen.

Gerard Wesselink
Secretaris Historische
Vereniging Steenderen.

Informele avond voor werkgroepleden van de Historische Vereniging

Daar onze vereniging bestaat bij het actief meewerken van leden willen wij een ieder, die hierbij actief betrokken is, bedanken voor hun inzet. Wij willen hieraan invulling geven door u uit te nodigen voor een hapje en een drankje voor maandag 22 september 2008 om 20.00 uur bij Den Bremer te Toldijk.

Zo willen wij graag informeel bijpraten met de archiefcommissie, redactie van de Zwerfsteen, activiteiten commissie, werkgroep bodem, werkgroep gebouwen, communicatie commissie, bezorgers en schrijvers van de Zwerfsteen.

Wij hopen u 22 september aanstaande te kunnen begroeten.

Namens de HVS,
Gerard Wesselink, secretaris

Charaden, Logogriphen en Raadsels

Oude raadsels, verzameld en bijeengebracht door Harmen Addink uit Steenderen. Ze dateren uit het begin van de negentiende eeuw.

Destijds werd ter verklaring toegevoegd:
een charade is een lettergreepraadsel,
een logogriph is een woordletterraadsel
en een raadsel
is gewoon ...een raadsel.

Logogriph No 19

Ik besta in mijn geheel uit hoofd,
hart, buik en staart
en maak een dof geluid dat
menigeen vervaart.

Doch menig erfgenaam of vriend
van het kerklijk leven
ook dikwijls blij genot en
vroom geneigd kan geven!
Ik ben zonder hart en hoog
gemutst een kundig man,
die onze tong en maag
veel vreugde schaffen kan.
En zonder hoofd, een ding
dat vaak zich in de haren
en bij des Brutes kop
vooral kan openbaren.
Doch draait men mij geheel
het achterste voren om,
zo vind men 't bij den haar
of 't is een afgronds kom.
En zonder het laatste deel
is het een sierlijk teken
aan het hoofd van menig dier,
uit deze en andere streken.

Oplossing:

Klok

Hoe blijde bromt de (kerk)klok vast voor hem,
die op de erfenis vast
van grootjens schraap-graag's gouden schijven.

Om zijne honger te verdrijven, bij meester *kok*
,die zweet en zwoegt, verheugd zijn smerige
haar*lok* voegt.

Daar hij bij zijne *kolk* al blazend zit te denken,
wie toch het moederpeard, die witte *kol* kwam
schenken